

Els Cambó, el declivi d'un llegat

L'operació per vendre l'obra més preuada de la col·lecció familiar delata la crisi del llinatge

Helena Cambó Mallol i Francesc Xavier Guardans Cambó | NacióDigital

La notícia que la família Guardans Cambó tenia prevista la venda d'un retrat de Sandro Botticelli que havia estat la joia de la corona de la col·lecció (<https://www.naciodigital.cat/noticia/187287/nets/cambo/es/volen/vendre/botticelli/mes/valorat/avi>) de Francesc Cambó i Batlle (1875-1947), polític, home de negocis i mecenes, ha desfermat una forta polseguera. El quadre és el *Retrat de Michelle Marullo Tarcaniota*, adquirit per l'històric polític català el 1929, que el considerava la gran "perla" de la seva col·lecció.

No és la primera obra del llegat de Cambó de la qual es desprèn la família del qui va ser una de les grans personalitats de la Catalunya política i econòmica del segle XX. Però el quadre sí que és una de les peces més emblemàtiques. Què ha passat amb el Botticelli? Què se n'ha fet de l'Institut Cambó, creat per preservar la memòria i el llegat del polític? Qui són els seus hereus?

Adeu a la "perla"

La galeria Trinity Fine Art, de Londres, ha posat a la venda el retrat propietat de la família Guardans Cambó a la fira Frieze Master (<https://www.naciodigital.cat/noticia/188389/botticelli/familia/cambo/no/pot/sortir/estat/es/posa/venda/londres>), que ha tingut lloc del 3 al 6 d'octubre. L'obra està protegida: és bé d'interès cultural (BIC). Es tracta de l'únic quadre de Botticelli al món que pertany a una col·lecció privada i el fet que sigui un BIC no n'impedeix la venda, però en limita les condicions. La pintura només pot sortir de l'estat espanyol amb l'autorització del Ministeri de Cultura.

[noticia]188351[/noticia]

Un expert en mercat artístic i historiador de l'art, Albert Velasco, ha explicat recentment a **NacióDigital** algunes claus de la venda

(<https://www.naciodigital.cat/noticia/187287/nets/cambo/es/volen/vendre/botticelli/mes/valorat/avi>)

, que es va conèixer gràcies a un tuit anònim. Segons ell, es tracta d'una "operació ben tramada". Velasco assenyala que "la galeria de Londres no ha especificat que, en cas de compra, el quadre no pot sortir de l'estat espanyol. Si s'hagués dit això, s'haurien desactivat el 99% dels potencials compradors". L'expert està convençut de la finalitat de l'operació: "Els Guardans volen pressionar el ministeri perquè el compri". El preu de taxació podria arribar als 60 milions, però en aquest es podria quedar en la meitat, uns 30 milions.

El gruix del llegat artístic de Cambó es troba al Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC), tret d'unes poques peces que són al Museu del Prado. El seu gendre, Ramon Guardans, mort el 2007, va presidir el patronat del MNAC, i la seva vídua, Helena Cambó, forma part del patronat del museu (<https://www.museunacional.cat/ca/organitzacio>). És aquí on, segons Velasco, hauria de ser el Botticelli. Però per això caldria que la Generalitat intervingués per adquirir-lo.

L'any 1996, amb motiu de la seva entrada a la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi, Helena Cambó (<https://www.racba.org/es/mostrarcvcurriculum.php?id=2>) va llegir el seu discurs com a nova acadèmica parlant del quadre, amb el títol *Marullus, l'home del retrat de Botticelli*.

L'Institut Cambó, dissolt

L'any 2017 es va produir una altra pèrdua pel llegat cambonià: la dissolució de la Fundació Institut Cambó (<http://www.institutcambo.org/>), creada el 1999 per continuar l'obra cultural de Francesc Cambó. Ramon Guardans la va voler impulsar integrant figures rellevants de la societat civil en el seu patronat, que en una primera etapa va ser presidit per Miquel Roca i Junyent.

L'estàtua de Francesc Cambó a la Via Laietana. Foto: Adrià Costa.

De tot el llegat cultural *cambonià*, la col·lecció Bernat Metge ha estat la producció més ambiciosa. Cambó va impulsar a partir del 1922 l'edició de les obres dels grans clàssics grecollatins, recorrent als millors especialistes i traductors i publicant els llibres en edició bilingüe català-llatí o català-grec. Ja té més de 400 volums. El 2016, els Guardans Cambó es van desfer dels drets de la Bernat Metge (<https://som.cat/index.php/noticiaspagina/245-benvinguda-a-la-nova-etapa-de-la-col%C2%B7lecci%C3%B3-bernat-metge.html>) , que van ser adquirits pel grup editorial Som.

Una filla i catorze nets

Helena Cambó (1929) és filla única de l'exdirigent polític. Vídua de l'advocat Ramon Guardans, té catorze fills (nou nois i cinc noies). Continua vivint a la casa que va fer construir el seu pare, a la Via Laietana de Barcelona. Guardans la va conèixer perquè era l'advocat de la seva mare, Mercè Mallol.

Persona ambiciosa, Guardans va voler assolir un protagonisme social enarborant la memòria del sogre. També va exercir de conspirador: amb idees conservadores i monàrquiques, Guardans va pertànyer al Consell Privat de Joan de Borbó, aspirant frustrat al tron d'Espanya.

Nom: *Helena Cambó Mallol (1929), filla del polític Francesc Cambó i Batlle.*

Família: catorze fills (nets de Francesc Cambó)

Càrrecs: president de la cadena Único Hotels (Pau Guardans). Presidenta de Webhelp Espanya (Helena Guardans). President de la Fundació Institucional Espanyola (Francesc Guardans).

Un lloc: Via Laietana, 30. L'antiga casa familiar de Cambó i on viu la seva filla, avui convertida en el Grand Hotel Central.

Actitud davant el procés: animadversió explícita per part d'alguns membres de la nissaga, com l'exdiputat de CiU Ignasi Guardans. Trasllat fora de Catalunya de seus d'empreses vinculades a la família, com Único Hotels i Webhelp

Cada any, per Tots Sants, tots els fills reben un regal de la mare: panellets de cal Padreny de Reus. Aquest és un gest que vol entroncar amb un lloc de la memòria familiar: Ramon Guardans era de Reus. Els panellets els apleguen, però la família és molt nombrosa i sovint amb dificultats per consensuar decisions.

Aquests són els nets més rellevants socialment del clan:

Francesc Xavier Guardans Cambó. Exmarit d'Ana Godó, filla de l'editor de *La Vanguardia*. Era qui presidia el patronat de la Fundació Institut Cambó en els darrers temps i, probablement, qui exerceix més com a cap de família. Va ser president del CONCA i vicepresident del Chase Manhattan Bank a Nova York. Present en el sector editorial, va ser conseller delegat d'Anaya i director regional de l'àrea Àsia-Pacífic d'una multinacional holandesa del món editorial, Wolters Kluwer.

Helena Guardans Cambó. Empresària. Presidenta de la consultora Webhelp a Espanya, una empresa francesa dedicada a l'externalització de serveis. El 2018 va traslladar la seu a Madrid. És al consell social de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC), al Consell de Fira de Barcelona i pertany a l'International Women Forum (IWF) que promou el lideratge femení. Potser va ser aquest factor el que va fer que l'alcaldeessa Ada Colau pensés en ella per dirigir la Fira, opció que no va fructificar.

Ignasi Guardans Cambó. El més conegut dels nets per la seva incursió en l'activitat política. Va ser diputat per CiU, destacant per les seves intervencions crítiques amb el govern del PP durant

la guerra de l'Iraq, i eurodiputat. Després es va deslligar de CiU i es va oposar al procés sobiranista. Va ser breument director general de Cine durant el govern de Rodríguez Zapatero.

Jordi Guardans Cambó. Un dels nets amb un vessant més intel·lectual. Poeta reconegut. Gerard Quintana, Feliu Formosa i Maria del Mar Bonet han cantat alguns dels seus poemes.

Maria Guardans Cambó. Directora general d'AdQualis, una consultora de recursos humans. Va fundar Adunas, una empresa de caçatalents, després de treballar amb Luis Conde al Grup Seelinger & Conde.

Pau Guardans Cambó. President de la cadena Único Hotels, formada per Grand Hotel Central a Barcelona, i Hotel Único i The Principal a Madrid. Ara impulsa dos nous hotels a Mallorca. Ell prefereix parlar de "col·lecció" d'hotels que de cadena. Són hotels de luxe de cinc estrelles. Presideix el lobby econòmic Barcelona Global. Ha estat cònsol honorari de Corea del Sud.

El Grand Hotel Barcelona ocupa l'edifici de Via Laietana, 30, que va ser el domicili particular de Cambó i on encara viu, a la darrera planta, la seva filla. Pau Guardans va adquirir sencera tot aquest edifici (147 habitacions), on havia hagut també les oficines de la Fundació Bernat Metge, a la resta dels seus germans. El novembre del 2015, va traslladar a Madrid la seu social de la cadena.

Teresa Guardans Cambó. Filòloga i doctora en Humanitats.

Rafael Guardans Cambó. Advocat, dirigeix l'àrea d'empresa familiar a Atrèvia, una consultora de comunicació. Presideix la FIES (Fundació Institucional Espanyola). En el seu patronat hi ha figures com Carlos Fitz-James Stuart y Martínez de Irujo. També hi és un membre d'una altra distingida saga catalana, Alfonso Rodés Vilá.

La FIES va ser creada a finals dels setanta com a fundació privada per "fer present a la societat el valor de la Corona com a institució integradora i impulsora de la convivència". La fundació organitza el concurs "Què és un rei per a tu?" adreçat als nois de primària i ESO. També premia els millors articles sobre la Corona. Un dels darrers premiats va ser Nicolás Redondo Terreros per un elogi de Felip VI.

[noticia]187241[/noticia]

Passió per la política

Francesc Cambó va ser el polític més rellevant del catalanisme conservador després d'Enric Prat de la Riba. Membre del grup de joves advocats formats entorn de Narcís Verdagué i Callís, va adscriure's com ells als primers grups catalanistes. Cofundador el 1901 de la Lliga Regionalista, el primer partit polític modern de Catalunya, Cambó va esdevenir-ne un dels dirigents destacats, sent regidor de l'Ajuntament de Barcelona i diputat a Corts. La Lliga era una força vista com a filoseparatista des de Madrid i com a conservadora des de les esquerres catalanes.

Com a partit catalanista, la Lliga va defensar la Mancomunitat -que va governar amb Prat de la Riba i Puig i Cadafalch- i un projecte d'estatut d'autonomia el 1919. Com a formació d'ordre, va reclamar la repressió contra els revoltats de la Setmana Tràgica del 1909 i va fer costat a la monarquia enfront dels grans moviments vaguístics del 1917 i els anys posteriors. Va intentar una reforma de l'Estat, però va acabar sotmesa al bloc dominant a Espanya. Cambó va ser ministre en dues ocasions. Aquestes actuacions van fer d'ell un polític ple de contradiccions i va causar un fort desgast de la seva figura.

Durant la Segona República, la Lliga es va veure superada per l'ERC de Francesc Macià, exercint d'oposició conservadora. Un episodi dolorós per al líder conservador va ser el clam de les multituds que el 14 d'abril de 1931 van celebrar la proclamació de la República als carrers de Barcelona amb el crit de "Visca Macià, mori Cambó!". Una frase que, per cert, encara reapareix sovint en articles d'anàlisi política actual.

L'aixecament militar de 1936 -en el qual la Lliga no va participar- va desencadenar una onada revolucionària a Catalunya, que va moure la major part de la gent rellevant de la Lliga a fugir, molt sovint per salvar la vida, deixant enrere propietats, despatxos i negocis. Van ser uns anys en què Cambó va tenir una actuació també controvertida, obrint una oficina a París per contribuir a la victòria de Franco.

Un home de negocis

Cambó va ser també un actiu home de negocis. Un capítol aquest en què destaca la seva actuació és com a president de la CHADE (Companyia Hispano Americana d'Electricitat), un hòlding de diverses empreses europees que es va fer amb el quasi monopoli del subministrament elèctric de Buenos Aires.

L'historiador Borja de Riquer en dona detalls interessants al seu llibre *Cambó en Argentina* (Edhasa). La CHADE va teixir una potent xarxa d'interessos, suborns inclosos a nombrosos dirigents polítics. Després de passar la Guerra Civil a París i traslladar-se després a Suïssa i els Estats Units, va residir voluntàriament a l'Argentina fins a la seva mort, l'abril de 1947. Quasi trenta anys després, el 1976, les seves despulles van ser traslladades al cementiri de Montjuïc.

Cambó i el procés

Què queda del llegat polític de Cambó? No és fàcil respondre aquesta pregunta. El catalanisme que van representar homes com Cambó, Prat, Ventosa i Calvell o Duran i Ventosa pot ser cosa del passat, però tot i així el seu lloc en la història de Catalunya és essencial. Moltes institucions actuals van ser impulsades per homes de la Lliga, des de la Biblioteca de Catalunya a l'IEC, passant per la Biblioteca Bonnemaison. En moltes d'elles, Prat de la Riba va saber aplegar figures d'altres corrents polítics. Per això van ser obres d'Estat. La figura de Cambó, però, és recurrent i, com tots els clàssics, reapareix sovint.

En els inicis de la Transició, es va intentar refundar la Lliga. Però va ser el pujolisme, més modern i dinàmic, més entroncat en la societat sorgida de la Catalunya dels anys seixanta, la que va hegemonitzar el catalanisme moderat de base àmplia. Actualment, un grup d'activistes i acadèmics intenta també una nova versió amb el nom de Lliga Democràtica. Durant la Transició, sovint es comparava Miquel Roca amb Cambó, cosa que no incomodava al polític de CiU.

Pau Guardans, propietari d'Único Hotels, a l'esquerra. Foto: ACN

De tant en tant, la figura del polític rebrota. El març passat, va tenir lloc a Reus la presentació de la reedició de la biografia *Cambó* (Almuzara) feta per Ignasi Buqueras (<http://grupoalmuzara.com/a/fichalibro.php?libro=4017&edi=1>), empresari català que viu a Madrid. Hi va ser present un dels nets, Rafael Guardans. Tots els qui hi van intervenir van elogiar Cambó com l'home que seria necessari ara. Entre els presents, hi havia l'empresari Antoni Pont i l'advocat Pere Huguet, militant de Ciutadans. Tots van recordar l'oposició frontal de Cambó al separatisme.

El posicionament d'altres membres de la saga contra el procés independentista és prou conegut. Ignasi Guardans ha estat molt actiu en els mitjans i a les xarxes en contra del sobiranisme i hi ha polemitzat obertament. Empreses vinculades als Guardans, com Único Hotels i Webhelp, han traslladat la seva seu a Madrid.

[despiece]**Mecenes i col·leccionista amb amistats perilloses**

La historiadora de l'art Immaculada Socias, professora emèrita de la UB, ha estudiat el Cambó mecenes i col·leccionista. En una ponència presentada en unes jornades al MNAC el 2017 (https://issuu.com/mnac/docs/col_leccionistas_que_han_fet_museus), n'apuntava un aspecte poc conegut: la relació intensa de Cambó amb el mecenes Thomas Fischer. En declaracions a **NacióDigital**, Socias subratlla "el paper extraordinari de Cambó com a mecenes, no només pel que fa a la *Bernat Metge*, sinó també impulsant els volums de la col·lecció *Monumenta Cataloniae*, sobre l'art català, o la Fundació Bíblica".

La investigadora assenyala que "la col·lecció Cambó té dues etapes molt diferenciades: abans i

després de 1936" i identifica aspectes més delicats. Socias va treballar documentació de l'Oficina de Serveis Estratègics (OSS) dels Estats Units, l'agència predecessora de la CIA que va funcionar durant la Segona Guerra Mundial, i també de la Comissió Roberts, creada pel govern dels EUA per recuperar obres d'art en zona de guerra. Cambó hi apareix esmentat abastament, com també el seu vincle amb el marxant Theodor Fischer, un dels agents més actius en la compra i venda de peces d'art saquejades pels nazis. Els informes de l'OSS asseguren que Cambó va incrementar la seva col·lecció els anys quaranta amb obres de la galeria Fischer.

Fischer havia subhastat a Suïssa obres d'art procedents d'Alemanya que eren considerades "art degenerat" pels nazis. Cambó va haver de donar explicacions, en el seu exili a Buenos Aires, davant aquests informes. Molts objectes saquejats van sortir d'Europa a través de Portugal, el port de Bilbao i Suïssa, i arribaven a països d'Amèrica Llatina com l'Argentina i altres, des d'on després de ser "rentats" eren enviats als EUA. [/despiece][noticia]187998[/noticia] [noticia]187600[/noticia]